

Ratna praksa – izvorište teorije ratne veštine NOR-a

(General-potpukovnik Jovo Ninković, *Karakter i osobenosti razvoja ratne veštine NOR-a u Jugoslaviji 1941–1945*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1989)

Pukovnik u penziji, prof. dr MIHAJLO VUČINIĆ

U obimnoj studiji J. Ninković je iz obilja iskustava i saznanja iz našeg narodnooslobodilačkog rata znalački odabrao i elaborirao sve značajne činioce ratne veštine u celovitu materiju. Osnovne društveno-političke i vojne karakteristike NOR-a u svojoj dijalektičkoj sintezi teorijska su i metodološka osnova sa koje autor polazi pri utvrđivanju relevantnih elemenata ratne veštine narodnooslobodilačkog rata.

Autor je dosledan u svom teorijskom opredeljenju o partizanskom ratu kao obliku NOR-a, u koji su ugrađeni značajni elementi frontalnog ratovanja, prilagođeni uslovima u kojima se vodio narodnooslobodilački rat u Jugoslaviji. U tom kontekstu, autor u prvom delu razmatra doktrinarna i organizaciona pitanja.

Drugi deo studije „Ratna veština kao teorija i praksa oružane borbe u NOR-u“ čini težišni deo sadržaja, sa detaljnim analizama značajnih obeležja razvoja i oblikovanja, suštine i smisla osnovnih principa, kao i podele ratne veštine. I pored nerazvijenog pojmovno-kategorijalnog aparata ratne veštine NOR-a, autor je uspeo da sintetizuje sve relevantne sadržaje po određenim nivoima (strategija, operatika i taktika).

S obzirom na sintetičko-afirmativni prikaz oružane borbe u NOR-u, studija ima udžbenički karakter i zanačajan je doprinos riznici naše vojno-teorijske misli.

U armijskoj izdavačkoj delatnosti pojavila se obimna studija iz oblasti teorije ratne veštine, koja je zasnovana na bogatim saznanjima i iskustvima iz narodnooslobodilačkog rata na jugoslovenskom prostoru. Za takvom studijom, koja povezuje ratna iskustva i pouke sa savremenom vojnom teorijom, koncepcijom opštenarodne odbrane i doktrinom opštenarodnog odbrambenog rata, kao i pravcima i tendenci-

jama razvoja vojne nauke i prakse u svetu, osećala se već dugo potreba. Tog zadatka, za koji je trebalo smelosti, znanja i iskustva, prihvatio se general-potpukovnik Jovo Ninković, poznati vojni pisac, naročito u oblasti ratne veštine, dugogodišnji nastavnik i visoki vojni starešina, koji je i u praksi mogao da proverava teorijske postavke, saznanja i doktrinarna rešenja.

Svestan bogatstva raznolikosti i velikog značaja naših ratnih iskustava i saznanja, ali i ograničenja u pisanju ovakve studije zbog brojnosti problema (sadržaja, racionalnog obima teksta, metoda obrade itd.), autor se bavio samo pitanjima koja, prema njegovoj oceni, mogu imati veći značaj za sagledavanje karaktera i osobenosti ratne veštine narodnooslobodilačkog rata i sa stanovišta aktuelnih teorijskih i praktičnih potreba. To je za autora bila prednost, ali i velika opasnost da se ratna veština NOR-a suviše poistoveti sa savremenim saznanjima, teorijskim uopštavanjem, metodologijom, itd., što se donekle i dogodilo. Naime, studija je dobila izgled udžbenika, jer je autor za svaki pojam, kategoriju ili odeljak davao u tekstu ili fusnoti odgovarajući uvod, odnosno teorijsku osnovu i objašnjenje. To će, svakako, dobro doći većini korisnika studije, pre svega slušaocima i nastavnicima vojnih škola, ali i svima onima koji se bave vojnom naukom, posebno teorijom ratne veštine. Međutim, takav metodološki prilaz je suviše opteretio studiju opštim stavovima i brojnim citatima, pa su iskustva iz NOR-a nekako u drugom planu, kao da je trebalo da posluže kao potvrda naše sadašnje teorije ratne veštine. Studiji nedostaje kritičnost, jer je, pretežno, pisana afirmativno, u nekim delovima i apologetski.

Autor je, s pravom, u uvodu naznačio da se prilikom obrade materije, naročito pri utvrđivanju zaključaka i ocena, oslanjao, uglavnom, na već objavljena dela iz te oblasti, pre svega na Titova vojna dela, kao i na dela istaknutih ratnih komandanata NOVJ i posleratnih vojnih teoretičara. Izbor i sistematizacija materije, korišćenje dokumenata i primera iz ratne prakse kao i način analize J. Ninkovića može da posluži kao paradigma budućim autorima kako se znalački i s uvažavanjem prilazi izučavanju, korišćenju i utvrđivanju ratnih saznanja i iskustava i njihovom ugrađivanju u savremenu vojnu nauku, posebno u teoriju ratne veštine.

Vojnom teoretičaru koji se prihvatio ovakvog posla, neophodna je kritička analiza ratnih dokumenata, sučeljavanje

događaja na osnovu više izvora (uključujući neprijateljeve), uzročno-posledičnih analiza ratnih postupaka, uspeha i neuspeha, pa i grešaka. Postojeća istorijska literatura Jovi Ninkoviću nije to omogućila, pogotovu ona kritičkog karaktera, jer je na istorijska dela, odnosno na historiografiju u celini, odlučujuće uticala ideologija, politički pragmatizam i druge slabosti naučnoistraživačkog rada.

Osnovne društveno-političke i vojne karakteristike NOR-a u dijalektičkoj sintezi logična su teorijska i metodološka osnova od koje je J. Ninković polazio u utvrđivanju relevantnih elemenata ratne veštine narodnooslobodilačkog rata. Pri tome je konstatovao da je NOR „autentičan model narodnog i revolucionarnog rata u kome je sinteza oslobodilačke i revolucionarne borbe u jedinstvenom ratnom procesu bila njegoa suštinska karakteristika“ (str. 10).

Do tvrdnje da je NOR autentičan model narodnog rata autor je došao na osnovu teorijskih stavova o pojmovnom određenju „narodnog rata“ klasika i savremenih vojnih pisaca. No, za njega je, s pravom, bilo najvažnije izvesti zaključak da je karakter NOR-a značajno uticao na karakter i razvoj ratne veštine i vojne organizacije, pogotovu na prevazilaženje klasičnog načina vođenja oružane borbe u kojem bi „patriotsko i revolucionarno raspoloženje najširih narodnih masa došlo do najpotpunijeg izražaja“ (str. 22).

Sintagmom „svi naši narodi i narodnosti“, nastaloj na osnovu posleratne literature o NOR-u (u referatima, monografijama, sećanjima itd.) objašnjava se učešće naroda i u oružanoj borbi. Međutim, ta sintagma nema ni istorijsko, ni naučno uporište. Pre svega, nije učinjena distinkcija između učešća naroda u NOP-u („masovna baza Pokreta“) i neposrednog angažovanja u oružanoj borbi. Sem toga, oružana borba (oružani ustanak) zahvatila je samo delove Jugoslavije, najpre Srbiju i one krajeve gde je, zbog genocida, bio ugrožen biološki opstanak naroda. Takođe, valja istaći ulogu seljaštva u NOR-u, posebno u oružanoj borbi, što se u „dokumentaciji“ i literaturi pokriva sintagmom „radnička klasa, seljaštvo i poštena inteligencija“, koje takođe nema teorijsko ni istorijsko utemeljenje.

Navedene činjenice, međutim, ne dovode u pitanje stav autora, da se u NOR-u stvarao nov kvalitet oružane borbe

i teorije ratne veštine, koja je postala značajna determinanta njenog razvoja i oblikovanja. To je potvrđivalo činjenicu da se vojna moć u narodnooslobodilačkom ratu ne ispoljava samo vojnim formacijama, već da se, učešćem naroda u oružanoj borbi i drugim oblicima borbe i otpora, stvara nov kvalitet ratne veštine, u kojoj se potencijali naroda (demografski, materijalni, moralno-politički itd.) pretvaraju u vojnu silu, odnosno odlučujuće utiču na promenu odnosa snaga na ratištu, posebno u konkretnim borbenim dejstvima.

Objektivna naučna i kritička istorijska analiza učešća jugoslovenskih naroda i narodnosti u NOR-u od 1941. do 1945. godine, oslobodila bi našu vojnu teoriju ne samo od mnogih zabluda već i od netačnosti. Izvori koje je koristio J. Ninković nikako ne protivureče težišnim konstatacijama o narodu kao faktoru i kreatoru ratne veštine, što je autor verno izrazio u svojoj studiji, naglašavajući da se ona javlja „kao značajan samostalni činilac ukupne vojne moći u NOR-u“ (str. 23). Te konstatacije su se, uostalom, potvrdile u oslobodilačkim i revolucionarnim ratovima posle drugog svetskog rata, a naše su mesto i u našim doktrinarnim dokumentima.

Uočavajući potrebu, ali i teškoće, pa i rizik, za razmatranjem vojnih karakteristika NOR-a van njegove društvene prirode, J. Ninković se, ipak, opredelio za posebnu analizu te problematike, što ima ne samo didaktički već i izuzetan teorijski značaj za razvoj naše ratne veštine, tim više što u stranoj i jugoslovenskoj vojnoj publicistici postoje različita gledanja, kontroverze i problemi vezani za određivanje naziva, klasifikaciju i druge aspekte vojnih karakteristika NOR-a. Analiza i zaključci o toj problematici u studiji J. Ninkovića značajan su teorijski pomak i podsticaj za dalji naučnoistraživački rad u oblasti ratne veštine. Svakako, tu valja spomenuti neke sintagme, kao što su „prošireni partizanski rat“ (str. 23), „teritorijalni rat“ (str. 29), „manevarski rat“ (str. 31), „partizansko-frontalni rat“ (str. 26), koje su teorijski veoma značajne, ali još nedovoljno naučno zasnovane. To je, konačno, i sam autor pokazao međusobnim suprotstavljanjem tih različitih mišljenja. Na taj način je delo dobilo na kvalitetu, ali se pokazalo da ta problematika zahteva širu polemičku raspravu, koja se već morala učiniti.

Autor studije se opredelio za *partizanski rat* kao vojni oblik NOR-a, jer se, po njemu, on zasniva „ne samo na analizi stvarnog sadržaja i konkretne ratne prakse već i osnovnih ideja opšte teorije partizanskog ratovanja, koja se konstituisala na osnovu bogatih i raznovrsnih iskustava i saznanja u jednom dugom istorijskom periodu“ (str. 34). Polemišući sa autorima koji smatraju da je *partizanski rat* preuzak, a time i neadekvatan naziv za vojni oblik NOR-a u Jugoslaviji 1941–1945. godine, J. Ninković ističe, da se, zapravo, radi o „jednom stanju u teoriji partizanskog rata, odnosno o tome da je ona bila, a možda je još uvek, pod snažnim uticajem klasičnih gledanja, prema kojima partizanski rat ne može biti osnovni, poseban i samostalan, a samim tim i ravnopravan sa drugim oblicima, odnosno po kojima je on uvek podređen interesima i potrebama nekog drugog (glavnog, velikog) rata“ (str. 34). U objašnjenju tog stava autor je šire koristio tri najvažnija kriterijuma: *društveno-politički*, *vojnotehnološki* i *kvantitativno-razvojni* (str. 34–47). Na osnovu sopstvene analize, teorijskih radova, dokumenata i konkretnih Titovih iskaza, J. Ninković je zaključio da bi se, s pravom moglo reći da je jedno od najvažnijih iskustava iz NOR-a u Jugoslaviji 1941–1945, a time i najveći doprinos teoriji i praksi oslobodilačkih i revolucionarnih ratova, bilo upravo to što je potvrđeno da partizanski način ratovanja ostaje ne samo kao jedini mogući oblik suprotstavljanja nadmoćnijim snagama agresora već i to što su ta iskustva pokazala da taj rat može doseći visok stepen kvantitativno-kvalitativnog razvoja, a da, ipak, zadrži bitna obeležja toga načina ratovanja (str. 46–57).

Partizanski rat kao vojni oblik NOR-a, posebno njegove vojne karakteristike, uticao je ne samo na osnovna doktrinarna opredeljenja već i na karakter i razvoj ratne veštine kao teorije i prakse u celini, posebno kada se radilo o konkretnim strategijskim, operativnim i taktičkim rešenjima.

Decidirano opredeljenje za partizanski rat kao vojni oblik NOR-a u tekstu J. Ninkovića ukazuje na *contradictio in adjecto*, što se, pored ostalog, može zaključiti na osnovu analize četiri faze, odnosno nivoa vojnotehnološkog razvoja oružane borbe NOR-a (str. 47).

U tom razvoju ide se od klasičnih partizanskih dejstava (prva faza u početnom periodu ustanka 1941 – početak 1942),

preko „ne samo viših i složenih oblika i metoda partizanskog ratovanja već i određenih elemenata frontalnog ratovanja“ (druga faza – stvaranje prvih brigada, divizija i korpusa – 1942); planiranja i realizovanja krupnih operativno-strategijskih poduhvata (treća faza – od stvaranja divizija i korpusa do armija 1945. godine); do stanja u kojem, pored maksimalnog razvoja svih oblika i metoda partizanskog rata, dolazi i do primene ne samo frontalnog načina dejstva već i drugih elemenata klasičnog ratovanja (četvrta faza – stvaranja armija, prva polovina 1945). Očito da evolucija ide od partizanskog ka frontalnom načinu ratovanja, ka kombinovanom ratovanju (oblik oružane borbe), od malih partizanskih jedinica ka vojnim formacijama modernog tipa – divizijama, korpusima, armijama, sa odgovarajućim vidovima, rodovima i službama. Radi ilustracije i potvrde navedene konstatacije, valja pomenuti i studioznu analizu J. Ninkovića o ulozi armije kao najvišeg oblika vojne organizacije oružanih snaga u NOR-u (str. 82–86), pri čemu konstatuje:

„... široka primena klasičnog, frontalnog načina ratovanja koji je, naročito kada se radi o dejstvima u međurečju Dunav – Sava, bio dominantan, pogotovu u toku proboja sremskog fronta sa svim onim elementima koji su za takav način ratovanja karakteristični, kao što su: duboko ešeloniranje snaga, proboj kao oblik manevra, snažna vatrena podrška, operativno-taktičko sadejstvo, visok tempo napada itd;

... oblikovanje i afirmacija armijskih operacija kao najvišeg i najsloženijeg oblika primene i izvođenja borbenih dejstava i kao najcelishodnijeg sredstva za realizaciju predviđenog cilja i strategijskog manevra u završnim operacijama;

... kombinovanje frontalnog i partizanskog načina dejstva, odnosno dejstva na frontu i u pozadini neprijatelja u uslovima kada je obrazovan kontinuirani strategijski front, kada postoji velika i stabilna slobodna teritorija i veoma jake snage u pozadini, što je neposredno uticalo na načine izvođenja i druge karakteristike borbenih dejstava na sva tri nivoa (strategijski, operativni, taktički)”.

I pored navedenih činjenica, J. Ninković zastupa stav da su se sve promene na jugoslovenskom ratištu dogodile u okviru partizanskog rata. U njemu su na specifičan način razvijena i unapređena osnovna načela partizanskog ratovanja, ali su, isto

tako, u njega ugrađeni i značajni elementi frontalnog ratovanja, ali ne u njihovom izvornom obliku i značenju, već znatno prilagođeni uslovima u kojima se vodio NOR u Jugoslaviji, karakteru i stepenu razvoja oružanih snaga i drugih elemenata njegove organizacije.

Autor nije arugmentovano obrazložio sve promene koje su partizanskom ratovanju na jugoslovenskom prostoru dale nov kvalitet i učinile da se prevaziđe partizansko ratovanje. To ne znači da partizansko ratovanje ne može biti osnovni oblik ratovanja kojim se ostvaruje pobeda, što su pokazali i ratovi u Alžiru, Kampučiji i, donekle, u Vijetnamu (pobeda je, u osnovi, ostvarena pre nego što su došle snage iz Severnog Vijetnama, kada su se Amerikanci već odlučili na povlačenje). Na tim prostorima su opšti i posebni uslovi bili drugačiji nego na jugoslovenskom ratištu, gde je partizanski način ratovanja evoluirao u više kvalitete, što je, uostalom, konstatovano i u našim doktrinarnim dokumentima, u kojima je utvrđeno, na osnovu iskustava iz NOR-a, da se oružana borba u eventualnom NOR-u može realizovati kroz tri oblika oružane borbe – partizanskom, kombinovanom i frontalnom. Indikativno je da je J. Ninković obilato koristio naša savremena normativno-doktrinarna dokumenta, samo onda kada su potvrđivala njegovu osnovnu tezu, dok ih nije koristio kada su na drugi način verifikovala iskustva iz oružane borbe narodnooslobodilačkog rata.

Za razumevanje prilaza suštinskim problemima ratne veštine NOR-a treba, makar fragmentarno, naznačiti najvažnija doktrinarna opredeljenja na koja se poziva autor studije. Pri tome, treba naglasiti da se u našoj istoriografiji i vojnoj publicistici pojmu „ratna doktrina“ uvek ne daje odgovarajući značaj, niti se pravilno tumači, što izaziva brojne teorijske dileme i konfuzije (poistovećivanje doktrinarnih stavova i načela ratne veštine, neodgovarajuće razgraničenje ratne doktrine i strategije, odnosno političke i vojne strategije itd.). Autor studije iznosi sledeće doktrinarne stavove: (1) oružana borba je osnovni način borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika i za socijalno i nacionalno oslobođenje; (2) partizanski način ratovanja je osnovni način vođenja oružane borbe; (3) oslonac je na sopstvenim snagama; (4) težište oružane borbe i ukupnih ratnih napora je na širokim vangradskim

područjima; (5) teritorija Jugoslavije je jedinstven strateški-operativni prostor; (6) stvaranje i stalno širenje slobodnih teritorija u svim krajevima zemlje, i (7) stvaranje i stalno jačanje jedinstvenih oružanih snaga.

Težište u inventivnom i sintetičkom razmatranju *vojne organizacije NOR-a* u studiji J. Ninkovića, jeste na načinu na koji je ona stvarana i izgrađivana, da bi u organizacionom i funkcionalnom pogledu odgovarala zahtevima NOR-a, i posebno, oružane borbe, uz uvažavanje svih specifičnosti i uslova jugoslovenskog ratišta. Pri tom, šire su elaborirani razvoj i organizacija oružanih snaga, vojna organizacija teritorije i sistem rukovođenja i komandovanja.

Drugi deo studije – *Ratna veština kao teorija i praksa oružane borbe u NOR-u*, čini težišni deo sadržaja, sa iscrpnim analizama značajnih obeležja razvoja i oblikovanja, suštine i smisla osnovnih principa, uz podelu ratne veštine.

U studiji J. Ninković ukazuje na to da se, zbog složenih i opštih uslova na početku oružanog ustanka i razvoja NOR-a u pojedinim krajevima Jugoslavije, ratna veština morala objektivno razvijati kao samostalna i autentična teorija i praksa. Saznanja klasične vojne teorije i tuđa iskustva nisu bila dostupna starešinskom kadru, a nisu se mogla ni primeniti u konkretnim uslovima našeg ratišta. To je zahtevalo da se, uporedo sa izvođenjem borbenih dejstava, radi na izgradnji sopstvene ratne veštine. Taj proces se veoma uspešno odvijao gotovo od prvih dana ustanka, o čemu svedoče dokumenti koje je naveo autor (str. 118–119). Analiza tih normativno-teorijskih dokumenata ukazuje na njihov dvojni karakter. S jedne strane, to su bila doktrinarno-normativna akta u kojima su razrađivana opšta doktrinarna opredeljenja i stavovi i, s druge strane, akta teorijskog karaktera, u kojima su, na osnovu saznanja i iskustava stečenih u konkretnoj ratnoj praksi, kritički analizirana prethodna dejstva i objašnjavane neke nove pojave u oružanoj borbi u pojedinim periodima rata.

Analiza tih dokumenata pokazuje da je njihov najveći broj nastao do polovine 1943. godine (više od 70 odsto), a neka najvažnija i do kraja 1941, što se može objasniti nastojanjem Vrhovnog štaba, posebno Tita kao vrhovnog komandanta, da se što pre izrade barem najnužnija normativna dokumenta, kako bi se i preko njih obezbedilo maksimalno jedinstvo

u pogledima i praksi, posebno zbog činjenice da se ustanak u svim krajevima nije organizovao i razvijao na isti način. Razlog je bio i što su se, upravo kada se radi o načinu vođenja oružane borbe, u nekim krajevima zemlje pojavile određene greške i slabosti, koje je trebalo brzo ispravljati.

Specifičnost ratne veštine proizilazila je, pre svega, iz činjenice da je ona nastajala i oblikovala se *u praksi* oružane borbe, pa su svi principi i rešenja ne samo proizilazili već su morali biti i potvrđeni u praksi, što znači da su se borbena dejstva maksimalno morala prilagođavati konkretnim uslovima i potrebama. Svakako da su pogrešne odluke ili promašaji u borbi bili odmah kažnjavani, ali su i ukazivali na uzroke grešaka, koje su brzo otklanjane. To je uslovalo veoma dinamičan razvoj ratne veštine, brze i prave odgovore na svaku konkretnu borbenu situaciju, i zahtevalo brze korekcije, dopune i racionalnu primenu donesenih odluka.

Iako je pojmovno-kategorijalni aparat ratne veštine NOR-a (pojmovi, termini, klasifikacija, itd.) imao karakteristike nerazvijenosti teorijskog sistema, ipak je odgovarao nameni, jer je bio jasan, jednostavan i racionalan. Obezbeđivao je jedinstvo pogleda na suštinska pitanja ratne veštine – vojne organizacije, komandovanja, materijalnog i pozadinskog obezbeđenja.

Strategija kao vodeća grana ratne veštine u studiji J. Ninkovića, ima istaknuto mesto; stoga je, sa stanovišta sadašnjih teorijskih postulata, predmeta i zahteva metodologije, autor obradio sve relevantne elemente ratne veštine, uz mnoštvo primera iz NOR-a. Pri izboru, definisanju i sistematizaciji osnovnih problema ratne veštine (vojna strategija), polazio je, pre svega, od njihovog značaja i uticaja na tok i rezultate oružane borbe u NOR-u, odnosno u pojedinim njihovim periodima, ali i od kriterijuma vrednovanja tih iskustava i saznanja sa stanovišta izgradnje savremene jugoslovenske teorije ratne veštine, odnosno strategije oružane borbe.

Sa metodološkog stanovišta, takav prilaz problemima ratne veštine, odnosno strategiji kao grani ratne veštine, koristan je i pouzdan, ali više kao sintetizovan pregled svih relevantnih sadržaja strategije kao vodeće grane ratne veštine, nego kao kritička studija, za šta, uostalom, autor nije ni imao

objektivne mogućnosti. Naime, naša teorijska misao se stalno sučeljava sa dilemom da li se strategija kao najviša grana ratne veštine, odnosno vojna strategija, može (čak i metodološki) posmatrati van strategije NOR-a, jer ona, objektivno, mora uvažavati, pored vojnih, i sve druge relevantne činioce rata, pre svega one političkog karaktera. Autor je uočio taj problem i dao za njega svoje tumačenje, u koje ovom prilikom ne možemo ulaziti.

„Orijentacija da se u kontekstu ove studije razmatranja težišno usmere upravo na vojnu strategiju, a ne strategiju NOR-a, rezultira iz saznanja: 1) da strategija NOR-a kao teorija i praksa pripreme i vođenja NOR-a, a posebno politička, ekonomska i diplomatska strategija kao njeni konstitutivni elementi nisu bile u toj meri razvijene da bi se o njima pouzdano moglo raspravljati i 2) da vojna strategija s obzirom na uslove u kojima se razvijala (nerazvijenost ostalih disciplina koje se bave određenim aspektima rata) nije mogla ostati strogo u okvirima oružane borbe kao svog predmeta, odnosno da je nužno morala prelaziti te okvire i zahvatati neke probleme iz domena drugih područja, odnosno drugih aktivnosti u NOR-u” (str. 131).

Koliko je J. Ninković bio konsekventan u „razgraničenju” ratne veštine NOR-a i strategije oružane borbe NOR-a (vojne strategije), i da li je uopšte mogao biti a da odgovori metodološkim ili didaktičkim zahtevima studije – pitanje je koje u ovom prikazu ne možemo šire razmatrati (zato je potrebno više prostora i potpuniji argumenti), ali sama naznaka problema je podsticaj da se o njemu razmišlja i raspravlja.

Zaslužuje pažnju nastojanje autora da otkloni određene teorijske nejasnoće i nesporazume o pojmu, predmetnom određenju strategije kao teorije i prakse oružane borbe, odnosno ratne veštine u NOR-u. Pri tome je prvo, s pravom, utvrdio karakteristike oružane borbe, koje su, umnogome opredelile razvoj i unutrašnju podelu ratne veštine, odnosno konstituisanje strategije, operatike i taktike kao posebnih grana.

U unutrašnjoj strukturalno-funkcionalnoj podeli ratne veštine strategiji pripada sam vrh. Ona se bavi oružanom borbom *kao celinom*, za razliku od ratne veštine kao opšte teorije i prakse, koja se bavi oružanom borbom *u celini*, što

znači svim delovima te celine – operatikom i taktikom. Takvo pojmovno određenje ima izuzetan značaj za našu savremenu vojnu teoriju i doktrinu, jer u oblasti pojmovnih određenja ima mnogo teorijskih nejasnoća, konfuzije i voluntarizma. Što se tiče NOR-a, autor kaže da se pojam „strategija“ upotrebljavao i izvan konteksta ratne veštine, odnosno kao kategorija kojom se izražavao najviši nivo vođenja rata. U tom smislu se najčešće koristio pojam „strategija NOR-a“. Međutim, u toku rata upotrebljavana je odrednica „vojna strategija“.

Analizirajući osnovne strategijske probleme oružane borbe u NOR-u i načine njihovog razrešavanja, J. Ninković je uspešno naveo sva pitanja koja čine sadržaj vojne strategije.

Strategijsko grupisanje i strategijski raspored oružanih snaga (uporedo sa njihovim stvaranjem i razvojem) trebalo je da odgovori jasno izraženim doktrinarnim principima, kao što su: „(1) obezbeđenje, makar i u najmanjoj meri, stalnog prisustva oružanih snaga na svakom delu državne teritorije, bez obzira na date vojnostrategijske i druge uslove; (2) zadržavanje pod neposrednom komandom Vrhovnog štaba određene grupacije snaga, čijim se angažovanjem na određenom prostoru može bitnije uticati na tok i rezultate ratnih dejstava, i (3) postepeno grupisanje glavnih snaga na određenim delovima ratišta radi stvaranja uslova za prelazak u opštu strategijsku ofanzivu za konačno oslobođenje zemlje” (str. 138).

Prvi princip ostvaren je samo u domenu oružane borbe, i to u područjima u kojima se ona razvila, ali ne na svakom delu „državne teritorije“. Ciljevi i zadaci narodnooslobodilačkog pokreta na većem delu državne teritorije (opet ne na svakom delu) manje-više su ostvarivani drugim sredstvima borbe, pre svega političkim radom, aktivnostima obaveštajnog, mobilizacijskog i drugog karaktera.

Međutim, kad se radi o strategijskom grupisanju oružanih snaga u NOR-u, neophodno je istaći iskustva i saznanja s trajnom vrednošću, koje je J. Ninković znalački uopštio:

„*prvo*: da se strategijsko grupisanje oružanih snaga u NOR-u izražavalo, pre svega, njihovim širokim prostornim rasporedom, čime su ostvarivani efekti strategijskog značaja, ali isto tako manevrom određenih grupacija sa jednog na drugi deo ratišta u skladu sa potrebama, planovima i zamislima Vrhovnog štaba;

drugo: da se opredeljenjem za razvoj teritorijalne i operativne komponente u strukturi oružanih snaga istovremeno realizovao ne samo jedan od bitnih principa njihove organizacije već i jedan od bitnih zahteva strategijskog grupisanja (stalno prisustvo dela oružanih snaga na svakom delu teritorije);

treće: da su strategijski raspored oružanih snaga, odnosno broj, mesto, uloga i zadaci pojedinih elemenata tog rasporeda bili uvek uslovljeni konkretnom situacijom i planovima Vrhovnog štaba, ali i njihovom jačinom i objektivnim mogućnostima oružanih snaga i njihovih operativno-strategijskih sastava u pojedinim periodima rata;

četvrto: da je tek u završnom periodu rata strategijsko grupisanje oružanih snaga u NOR-u poprimilo neke karakteristike klasičnog strategijskog grupisanja (kontinuiran front, strategijski ešeloni i rezerve, oslonac na stabilnu pozadinu i druge karakteristike), što je proizilazilo iz konkretnih političkih, vojnih, prostornih i drugih uslova u datom vremenu, odnosno zamisli i planova za izvođenje strategijske ofanzive za konačno oslobođenje zemlje" (str. 145).

Razmatrajući *vidove strategijskih dejstava*, J. Ninković eksplicitno ističe da „dublja analiza iskustava iz NOR-a pokazuje da je strategijska ofanziva ipak bila već od samog početka ne samo preovlađujući već praktično i *jedini vid strategijskih dejstava*, ali isto tako da se ona, kako po cilju i sadržaju, tako i po oblicima i načinu realizovanja, bitno razlikovala ne samo od poznatih strateških modela strategijske ofanzive već u velikoj meri i od ofanzivnih dejstava u nekim drugim oslobođilačkim i revolucionarnim ratovima" (str. 149).

Što se tiče *strategijske defanzive*, kojoj, u principu, pribegava slabija strana u sukobu, što je bila stvarnost i za našu oružanu borbu u NOR-u, J. Ninković, ipak, ima drukčije mišljenje. On, naime, smatra „da naše oružane snage praktično nisu ni u jednom periodu bile u strategijskoj defanzivi, pa ni onda kada je neprijatelj preduzimao ofanzivna dejstva najširih razmera i intenziteta" (str. 153).

Odbrana kao vid dejstva u NOR-u imala je, prema tome, taktičke i operativne, ali ne i strategijske razmere. Takav stav autora je za diskusiju, jer ima i drugačijih mišljenja, koje autor nije navodio, pogotovu stoga što doktrinarno opredeljenje za

strategijsku ofanzivu i stalno zadržavanje strategijske inicijative u NOR-u ne znači da se i u domenu oružane borbe, odnosno u vojnoj strategiji, u određenim uslovima i određenom periodu, naše snage nisu nalazile u strategijskoj defanzivi (na primer, u prvoj neprijateljskoj ofanzivi, 1941, u Srbiji).

Analizirajući oblike strategijskih dejstava, J. Ninković je zaključio da su iskustva iz oružane borbe u NOR-u pokazala da su se strategijski ciljevi ostvarivali preko: masovnih borbi i bojeva, diverzija i drugih elementarnih oblika borbenih dejstava koja su, ukupno, imala strategijski značaj; pohoda (prodori) strategijskih grupacija; više uzastopnih i međusobno manje ili više povezanih operacija na određenom prostoru i pojedinačnih strategijskih operacija.

Posebnu pažnju zaslužuje pohod (prodor), marš – manevar grupacija NOV kao specifičan i originalan oblik strategijskih dejstava na našem ratištu.

Dileme oko postojanja i izbora *strategijskog težišta*, J. Ninković je rešio eksplicitnim stavom „da je strategijsko težište u svakom periodu NOR-a bilo sasvim jasno izraženo kako po prostoru, tako i po ostvarenim vojnim, političkim i drugim rezultatima” (str. 170).

Strategijski manevar i strategijska pokretljivost izražavali su se kao logična posledica specifičnih uslova u kojima se vodila oružana borba na jugoslovenskom prostoru (strategijska izolovanost u izvođenju borbenih dejstava, ali ne i politička izolovanost, „okruženje” naših snaga, nedostatak kontinuiranog strategijskog fronta, snažne snage kolaboracije, nemoć neprijatelja da ostvari trajniju kontrolu jugoslovenskog prostora itd.). Strategijski manevar je ostvarivan manevrom ukupnim snagama na celokupnom ratištu i manevrom strategijskim grupacijama, a izvodio se po unutrašnjim pravcima i kao kombinovani manevar. Uspešno izvođenje manevra omogućila je pokretljivost jedinica, koju su omogućavali organizacija i struktura oružanih snaga (operativne i teritorijalne snage), rastresiti raspored jedinica, stvaranje i korišćenje slobodnih teritorija i njihov uticaj na izvođenje borbenih dejstava (materijalno obezbeđenje, mobilizacija, smeštaj ranjenika, zbegova itd.), angažovanje stanovništva u raznim oblicima borbe i otpora koji su neposredno uticali na rezultate oružane borbe (obaveštajna i izviđačka delatnost, inženjerski radovi, održavanje veze itd.)

U razmatranju *strategijskog komandovanja* J. Ninković je, uglavnom, ostao na poznatim konstatacijama i afirmativnoj informaciji o razvoju, organizaciji i metodi rada, pre svega Vrhovnog štaba i, posebno, Vrhovnog komandanta. Izostala je kritička analiza rukovođenja i komandovanja NOR-om i oružanom borbom, posebno na svim nivoima ratne veštine, što se podrazumeva u studiji ovakvog karaktera. Naime, nema ni reči o dilemama, teškoćama, promašajima, pa i većim greškama u stratezijskom komandovanju, kao ni na nižim nivoima komandovanja, što bi kao pouka bilo izuzetno značajno za savremenu vojnoteorijsku misao, jer bi se bolje sagledala složenost oružane borbe i vojne strategije narodnooslobodilačkog rata.

Operatika kao teorija i praksa zauzela je izuzetno mesto u studiji, posebno sa stanovišta rezultata koje je J. Ninković postigao u teorijskom oblikovanju operatike. Pored normativno-doktrinarnih dokumenata iz rata, analiza i pregleda napadnih i odbrambenih operacija, autoru su kao pouzdan izvor poslužili iskazi i analize, kao i istorijske studije nastale posle rata. Šteta što autori koji su pisali o pojedinim operacijama nisu uvek kritički razmatrali pripreme, način i tok izvođenja operacija, a za to je bilo mnogo razloga. Samo afirmativan i apologetski prilaz toj problematici ne pokazuje realno stanje, ne ukazuje na stvarne teškoće i dramatiku u nekim periodima naše borbe i složene probleme koje je trebalo savladati. Na osnovu istorijske građe i većine radova objavljenih posle rata, stiče se utisak da je „sve bilo lako”, da smo „sve znali” i da je ta borba tekla po nekom „uhodanom scenariju”. To se odnosi ne samo na operatiku već, još više, i na taktiku.

Globalna doktrinarna opredeljenja o karakteru, cilju i načinu vođenja rata i oružane borbe posebno, pri čemu je najviše političko i vojno rukovodstvo ocenilo da se ratni ciljevi ne mogu ostvarivati preko elementarnih oblika borbenih dejstava već i kroz izvođenje krupnih operativno-strategijskih poduhvata u obliku operacije, bio je najširi okvir za razvoj operatike kao posebne grane ratne veštine. Uz to, relativno brzo formiranje krupnih formacija, divizija i korpusa, sposobnih za borbena dejstva širih razmera, stvorilo je realne pretpostavke za operatiku kao posebnu granu ratne veštine.

Autor smatra da je postojala sasvim jasna vizija razvoja NOR-a i potreba za prelaskom s nižih na kvalitativno više oblike borbenih dejstava (operacije), i to pokrepljuje i odgovarajućim iskazima Josipa Broza Tita, navedenim u biltenu Vrhovnog štaba već novembra 1942. godine.

„Stvaranje divizija i korpusa, stvaranje naše narodne vojske došlo je baš u vrijeme kada su za to sazreli svi uslovi, kada se za to pokazala neophodna potreba, kada su već bile stvorene mnogobrojne brigade i bataljoni, kada su te brigade i bataljoni bili naoružani skoro svim vrstama oružja (osim avijacije), kada je postalo nemoguće rukovoditi na dosadašnji način svim brigadama, bataljonima i odredima, i konačno kada je oslobođen veliki dio naše teritorije, pa se ukazala potreba za *ofanzivnim operacijama krupnijeg karaktera*. Stvaranjem narodne vojske, stvoreni su preduslovi za *operacije velikog stila* (podvukao J. N.) za još snažnije udare protiv okupatora i njegovih ustaško-četničkih sluga” (str. 194).

Ostajući dosledan u nastojanju da teorijski oblikuje sve aspekte operatike, kako bi zauzela dostojno mesto u teoriji i praksi ratne veštine, J. Ninković je sistematizovao i metodološki razradio u posebnim delovima studije sve relevantne elemente partizanske operacije. Podelio je kvalifikovano operacije prema: preovlađujućem vidu dejstva (napadne i odbrambene operacije); osnovnim vojnotehničkim karakteristikama (partizanske i frontalne operacije); jačini snaga koje su izvodile operacije i organizacionim oblicima njihovog objedinjavanja (operacije grupe brigada, operacije grupe divizija, operacije korpusa – grupe korpusa, operacije armija – grupe armija), i značaju (operativni stratejski značaj).

Posebno je šire obradio *napadne operacije*, analizirajući cilj, razmere, grupisanje, operativni poredak, manevar, izvođenje operacije, komandovanje itd.

Pored opštih postavki, u studiji je posebno razmatrana problematika specifičnosti odbrambenih operacija, jer su se realizovale u velikoj meri aktivnim dejstvima (ispadi, prepadi, zasede, protivudari, bočni udari i aktivna dejstva iz pozadine), i to na širokom operativnom prostoru, pri čemu su se razvlačile snage neprijatelja, slabila silina njegovog udara i mogućnosti oružja i borbene tehnike.

Zaključujući iscrpnu analizu o operatici kao grani ratne veštine, J. Ninković decidirano zaključuje:

– da su operacije postale *osnovno sredstvo* za ostvarivanje značajnih strategijskih planova i zamisli u vođenju oružane borbe;

– da se u oružanoj borbi NOR-a razvio „jedan autentičan model moderne partizanske operacije, sa jasno uočenim karakteristikama i fizionomijama”.

Takav razvoj operacije – smatra J. Ninković – tekao je postupno, što znači da je imao više faza od one u kojoj su preovlađivali elemenatarni oblici partizanskih dejstava, preko partizanske operacije u kojoj su se na specifičan način *kombinovali* partizanski, kao osnovni i dominirajući način, i različiti elementi frontalnih dejstava, do one u kojoj su preovlađivala *frontalna dejstva*.

Razmatrajući celokupnu problematiku vezanu za operatiku kao granu ratne veštine, autor ipak nije dovoljno argumentovano odgovorio na to koliko je operatika kompatibilna sa partizanskim ratom, bez obzira na to što je istakao da je reč o „autentičnom modelu moderne partizanske operacije”. To je utoliko značajnije ako se ima u vidu da je trojna podela u našoj ratnoj veštini nastala posle rata, pod uticajem sovjetske vojne teorije, a bilo je vojnih teoretičara koji su imali i drugačija mišljenja o toj podeli.

B. Oreščanin, na primer, smatra da vojna veština ima svoj strategijski i taktički aspekt; deli se, dakle, na strategiju i taktiku, što se odnosi kako na teoriju tako i na njenu praksu.

„Neke armije su, naime, usvojile kao međustepen između strategije i taktike jednu novu kategoriju: operatiku ili malu strategiju ili veliku taktiku i sl.

Pod operatikom ili operativnom veštinom obično se podrazumevaju dejstva velikih vojnih jedinica (za razliku od dejstava manjih, tj. taktičkih jedinica). Po ovoj podeli se i teorija operatike bavi velikim jedinicama i njihovim dejstvima, a taktika onim manjim”.¹

I dalje: „Neki vojni teoretičari umesto da dijalektički izraze ovaj novi i složeniji sadržaj strategije i taktike krenuli su putem mehaničkog cepanja vojne veštine interpolirajući između strategije i taktike jednu novu kategoriju.

Tako su oni koji su u ovom smislu došli do pojma operatike u stvari pribegli kriteriju koji u izvesnom smislu predstavlja horizontalni presek taktike, mehanički odvajajući veće od manjeg. Za njih je, dakle, kao podloga nove podele poslužila veća masa ljudstva i tehnike i prema tome i veličina vojnih formacija do kojih je doveo razvoj ratovodstva.

Za druge je, pak, kao osnova nove kategorije, poslužila veća komplikovanost ratnih i borbenih priprema i oni su putem izvesnog mehaničkog vertikalnog preseka odvojili pripreme od same borbe (kao npr. organizacijske pripreme, dovođenje trupa na bojište i sl.).

Ili se pak, radilo o kombinovanju ovog horizontalnog i vertikalnog preseka.

Da su, međutim, i jedni i drugi krenuli putem teoretskog uopštavanja nove suštine, tj. novog sadržaja strategije i taktike, oni bi došli do zaključka da novi sadržaj ne ukida dijalektičko jedinstvo celine i delova, dakle, ni dijalektičko jedinstvo strategije i taktike”.²

Taktika kao teorija i praksa širokih i masovnih dejstava u NOR-u ima značajno mesto u studiji J. Ninkovića, ali je, ipak, obrađena ispod nivoa operatike. Naime, sam autor kaže da se pretežno ograničio „na neke osnovne probleme razvoja taktike, njenog značaja i odnosa prema drugim granama ratne veštine” (str. 254).

Za svestraniju razradu taktike postojali su objektivni uslovi, jer je normativno-teorijska izgrađenost taktike u NOR-u bila znatno bogatija i na višem nivou od operatike, što je logično s obzirom na ratnu praksu i iskustva koja su se pretežno izvodila na taktičkom nivou, pa su se brzo uopštavala kao taktička načela i iskustva. Taktička dejstva bila su osnovna, izvorna saznanja na osnovu kojih su formirani osnovni principi ratne veštine, ali i područje u kojem su se u izvornoj praksi stalno potvrđivala i proveravala strategijska načela i doktrinarni stavovi.

Važno je da je J. Ninković pokazao kako je izrađena sasvim originalna taktika, koja nije ostala na svom početnom klasičnom konceptu, već je bila u stalnom i veoma dinamičnom razvoju, prolazeći, pri tom, kroz nekoliko faza. U početnom periodu rata (ustanički dani) dominirali su elementarni oblici

partizanskih dejstava, a kasnije je došlo do svojevrsne sinteze, po principu kombinovanja elemenata partizanskih dejstava i klasičnih frontalnih dejstava, odnosno „stvaranja sasvim originalnog taktičkog postupka koji nije bio ni čisto partizanski, a još manje klasični frontalni” (str. 275).

Opštim opredeljenjem za partizanski način ratovanja partizanska taktika je postala ne samo najširi okvir za razvoj ratne veštine NOR-a već i važan činilac njegovog uspešnog vođenja. Zbog toga se rukovodstvo NOR-a zalagalo za dosledno sprovođenje tog opredeljenja. Vrhovni komandant Josip Broz Tito često je upozoravao i insistirao na partizanskom načinu ratovanja i izbegavanju krutih frontova; na zadržavanju po svaku cenu, partizanskog načina ratovanja i originalne partizanske taktike koja je omogućila držanje inicijative i slobodu manevra, itd.

Međutim, J. Ninković konstatuje da je taktika NOR-a bila „svojevrsna sinteza onih sadržaja i načela partizanske taktike koji su se u datim – društveno-političkim i vojnostrategijskim uslovima pokazali kao celishodni i onih elemenata klasičnih frontalnih dejstava, koji su, naročito u kasnijim fazama rata, nalazili primenu u konkretnoj praksi” (str. 256).

Taktička dejstva u NOR-u, s obzirom na stepen samostalnosti, izvodila su se na dva načina: kao samostalne i masovne borbene akcije (u okviru samostalnih borbi i bojeva), i u okviru operacija i nekih drugih organizacionih područja (pohodi) radi ostvarenja operativnih i strategijskih ciljeva.

Borbene akcije su se izvodile u obliku zaseda, prepada, diverzija i demonstrativnih dejstava, a zadatke su obavljale jedinice različitog sastava – borbene grupe, odeljenja, vodovi, čete, bataljoni i brigade. Bojevi su bili širi i koherentniji oblici borbenih dejstava po organizaciji, načinu izvođenja i snagama koje su ih izvodile (grupe odreda, grupe brigada, divizije). U razmatranju podrške, obezbeđenja i komandovanja u taktičkim dejstvima studija J. Ninkovića ostala je na nivou informacije, bez kritičke analize, a za to je bilo mnogo razloga, jer je bilo slabosti na koje takva studija mora da ukaže.

Veću pažnju autor je posvetio *napadnim dejstvima* (uslovi, pripreme, taktičke ideje, grupisanje, borbeni poredak, izvođenje napada, manevar itd.), a razmatrao je i odbrambena dejstva taktičkog značaja (uslovi, pripreme i organizacija

odbrane, grupisanje, borbeni poredak, izvođenje obuke itd.). Takav način obrade materije o taktici doprineo je u svežini i inventivnosti.

Posebno valja istaći delove teksta koje je J. Ninković posvetio aktivnim dejstvima u odbrani (protivudari, ispadi, prepadi i zasede), bilo da se radi o odsudnoj ili zadržavajućoj odbrani, kojoj je dao prednost.

Završni deo studije J. Ninković je posvetio *kretanju* kao borbenoj taktičkoj radnji, što je za našu teoriju ratne veštine izuzetno značajno, s obzirom na to da je ta problematika manje zastupljena u vojnoj historiografiji. U tom delu studije obradio je osnovne probleme (uticaj neprijatelja, uslovi, cilj i pripreme u organizaciji marša, izvođenje marša, komandovanje jedinicama itd.)

Rezimirajući utiske o toj opširnoj studiji, pouzdano se može reći da se radi o znalački sročenoj materiji, koja je obuhvatila sve relevantne činioce teorije ratne veštine. S obzirom na ambicije da sintetički, afirmativno i sveobuhvatno prikaže oružanu borbu u NOR-u, autor je napravio studiju udžbeničkog karaktera, koja će imati značajan odjek u armijskoj javnosti i biti krupan doprinos riznici naše vojnoteorijske misli. Autor je uporno insistirao na doslednom sprovođenju svojih teorijskih opredeljenja o partizanskom ratu kao obliku NOR-a, pri čemu je kroz to, ipak, provejavala nedoslednost takvog stava, što je i logično, jer je praksa koju je vrlo dobro koristio, ipak, pokazivala da se radi o širim dimenzijama borbenih dejstava nego što je partizansko ratovanje sa svim svojim originalnostima i specifičnostima na jugoslovenskom ratištu. Veća elastičnost autora u tom pogledu sigurno bi doprinela kvalitetu te korisne studije, pogotovu što mu je poznato da postoje i drugačija mišljenja, o kojima, sem marginalnog spominjanja, nije raspravljano.

Iako je autor iza svakog važnijeg poglavlja dao veoma korisne zaključke, ipak je šteta što nije izvukao opšte zaključke za čitavu studiju, što se moglo očekivati s obzirom na dileme na koje je ukazivao i o kojima je, na neki način, polemisao. Ovako se stiče utisak „nezavršenog dela”. Doduše, on se ogradio, ističući da bi knjiga trebalo da bude „još jedan prilog izučavanju bogatih iskustava NOR-a, a možda i podstrek ili povod za njihovo dalje i još produbljenje istraživanje i

teorijsko oblikovanje". To bi trebalo da bude i poziv Redakciji „Vojnog dela” da organizuje raspravu za *okruglim stolom* o studiji Jove Ninkovića, što bi bila dobra prilika da se šire raspravi o mnogim problemima koji su u studiji pokrenuti.

S U M M A R Y

SOURCES OF THE ART OF WAR THEORY OF THE YUGOSLAV NATIONAL LIBERATION WAR

In his extensive study on this subject, J. Ninković has expertly chosen and elaborated all significant elements of the art of war from copious experiences and lessons of our national liberation war. The fundamental socio-political and military characteristic features of the war, in their dialectical synthesis, made the theoretical and methodological basis for the author in his establishing the relevant elements of the art of war in this Yugoslav war.

The author is consistent in his theoretical orientation on the partisan warfare as a form of national liberation war, which had also significant elements of the frontal warfare adapted to conditions in which the national liberation war in Yugoslavia was waged. In this context, the author reviews in the first part of his work doctrinal and organizational matters of the Yugoslav national liberation war.

The second part of the study, under the title „The art of war as theory and practice of the armed struggle in the Yugoslav national liberation war“, makes its main contents, consisting of detailed analyses of significant characteristics of development, shaping, substance and purpose of basic principles of the art of war and of its division. Although his conceptual and categorial apparatus for discussing the application of the art of war in the Yugoslav national liberation war has been left somewhat undeveloped, the author succeeded in synthesizing all the relevant contents by their strategic, operational and tactical levels.

In view of the fact that the study is a synthesized and affirmative review of the armed struggle in the Yugoslav national liberation war, its character is not only a significant contribution to the treasury of our military theoretical thought but can serve also as a text-book to students of these matters.

R É S U M É

L'ORIGINE DE LA THEORIE DE L'ART DE LA GUERRE DE LA GUERRRE DE LIBERATION NATIONALE

Dans cette étude volumineuse, J. Ninković a choisi en connaisseur, étudiant le riche trésor des expériences et des connaissances de notre guerre de libération nationale, tous les facteurs essentiels de l'art de la guerre en les

réunissant dans un ensemble complet. Les caractéristiques socio-politiques et militaires fondamentales de la guerre de libération nationale, dans leur synthèse dialectique, représentent la base théorique et méthodologique qui sert comme le point de départ de l'auteur pour fixer les éléments essentiels de l'art de la guerre de la GLN.

L'auteur, d'une manière conséquente, opte pour la guerre de partisans en tant qu'une form de la GLN où on a introduit les éléments importants de la guerre de front accommodés aux conditions où la GLN fut menée. C'est dans ce contexte que l'auteur, dans la première partie, traite des questions doctrinales et d'organisation de la GLN.

La deuxième partie de l'étude „L'art de la guerre comme théorie et pratique et la pratique de la lutte armée dans la GLN“ fait la fraction essentielle du contenu avec les analyses minutieuses des caractéristiques importantes du développement et la formation, de l'essence et de la signification des principes fondamentaux ainsi que de la classification de l'art de la guerre. Malgré le fait que l'appareil des notions et de catégorie n'a pas été bien développé, l'auteur a réussi à synthétiser tous les contenus essentiels d'après les niveaux donnés (la stratégie, l'art de l'opération et la tactique).

Etant la représentation synthético-affirmative de la lutte armée dans la GLN, cette étude est de nature à servir de manuel et enrichit le trésor de notre pensée militaire théorique.

РЕЗЮМЕ

ИСТОКИ ТЕОРИИ ВОЕННОГО ИСКУССТВА НОВ

Б настоящем объемистом труде Й. Нинковичем из обилия опыта и сознаний нашей народно-освободительной войны искусно выбраны и обработаны все важные факторы военного искусства в цельный материал. Главные общественно-политические и военные характеристики НОВ в их диалектическом синтезе являются теоретической и методологической основой, с которой автор исходит при определении существенных элементов военного искусства НОВ.

Автор последовательно придерживается своего теоретического положения о партизанской войне как форме НОВ, в которую встроены значительные элементы фронтального ведения войны, приспособленные к условиям, в которых происходила народно-освободительная война в Югославии. В таком контексте автор в первой части рассматривает доктринальные и организационные вопросы НОВ.

Вторая часть настоящего научного труда „Военное искусство как теория и практика вооруженной борьбы в НОВ“ составляет основную часть труда, содержащую анализы важных характеристик развития и оформления, сути и смысла основных принципов, а также разделение военного искусства. Несмотря на неразвитый аппарат понятий и категорий военного искусства НОВ, автору удалось синтезировать существенные содержания по определенным уровням (стратегия, оператика и тактика).

Учитывая синтезированный и утверждающий обзор НОВ, настоящий научный труд по своему характеру является учебником и вносит значительный вклад в сокровища нашей военно-теоретической мысли.